

Amin Maalouf

Visat núm. 13

(abril 2012)

per Elisabet Carbó

Amin Maalouf (Beirut, 1949) es podria descriure com un «constructor de ponts» entre les dues ribes de la Mediterrània, uns ponts que no tenen sinó l'objectiu de lluitar contra la discriminació, les guerres de civilitzacions i tot allò que alimenta l'odi entre cultures.

Nascut a Beirut, l'any 1949, Amin Maalouf es va formar en el si d'una minoria cristiana al Líban, país del qual va haver d'emigrar per culpa de la Guerra Civil que assolava el país. Des d'una edat molt primerenca, va conèixer el sentiment d'ésser minoritari i de l'exili: fill de mare turca que va haver d'emigrar a Egipte quan Amin acabava de néixer, cristià en un món majoritàriament musulmà, estudià a l'escola francesa malgrat que la llengua de casa era l'àrab... Tot plegat és només l'inici d'una trajectòria vital que el porta a envoltar-se de diferents cultures, viure en països diferents i a esdevenir un defensor aferrissat de la diversitat.

Al Líban, la família viu a Ras-Beirut, un dels barris més cosmopolites de la ciutat, enmig d'una barreja humana i cultural. Ara bé, la primera barreja cultural de què hem de parlar és la de la seva família: francòfons i catòlics per part de mare, i protestants per part de pare, Amin Maalouf estudia en una escola catòlica. Malgrat que creix a Beirut, l'indret on passa la seva «infància imaginària» no és aquesta ciutat, sinó el poble de muntanya d'on provenia la seva família, i on ell anava els estius. Una prova del fort lligam que l'uneix a aquest poblet és que apareix en diverses de les seves obres, però el cas en què es fa més evident és, sens dubte, en *Le Rocher de Tanios* —obra per la qual obté el Premi Goncourt l'any 1993.

Tal com dèiem, si bé anava a l'escola francesa, la llengua de casa i de la seva vida social era l'àrab; per a ell, el francès només era la llengua de l'escola. De mica en mica, però, aquesta concepció va anar canviant, i el francès es va anar convertint en la llengua que vehiculava les seves reflexions; també va ser aquesta llengua que li va obrir les portes del món, quan les obres publicades en àrab ja no bastaven per tal de satisfer la seva set de coneixements.

Després d'haver estudiat sociologia i economia, entra a treballar a la revista *An-Nahar* com a periodista i recorre el món sencer per cobrir diversos esdeveniments.

El 1976 esclata la Guerra del Líban, i Amin Maalouf ha d'emigrar una altra vegada. Com en el cas de molts altres escriptors, aquesta és una ferida que determina, d'alguna manera, el pas a l'escriptura, com el mateix Maalouf afirma: «la tinta, com la sang, raja per força d'una ferida». Per a ell, és una ferida relacionada amb aquest sentiment que l'ha acompanyat des de la infància de ser sempre minoritari, sempre estranger. A tot això, cal afegir-hi un fet important: amb la guerra, emigra a França, i de cop, el francès deixa de ser la llengua amb què expressava els pensaments més íntims, per convertir-se en la llengua quotidiana. I és que potser calia aquest xoc perquè la literatura, el seu «jardí secret», envaís la vida pública. Tot i que, a França, Maalouf reprèn l'activitat de periodista i es converteix en director de l'edició internacional d'*An-Nahar* i en redactor en cap de *Jeune Afrique*,

acaba renunciant-hi per poder dedicar-se completament a la literatura i conrear un jardí que aviat deixaria de ser tan íntim. Aviat, la literatura es converteix en la manera que ell troba per lluitar contra qualsevol tipus de discriminació, ja sigui per motius de color de la pell, de religió, de sexe o de rang social; per acabar amb les guerres de civilitzacions i els mites i costums que alimenten l'odi. En paraules seves «que tots siguem minoritaris, o que no ho sigui ningú». I és precisament la noció d'identitat el tema central de *Les identitats que maten* (1998), un assaig en què l'autor desenvolupa la idea que la identitat es forma per acumulació i sedimentació, en lloc de pensar que naixem amb una pertinença essencial —per aquesta obra rep el premi europeu d'assaig Charles Veillon. I és que, per a Amin Maalouf, no es tracta de perdre les pròpies particularitats, sinó d'anar més enllà, cap a la universalitat.

La primera obra que publica és *Les creuades vistes pels àrabs*, l'any 1983. Durant l'elaboració d'aquest assaig històric, Maalouf s'inspira de les cròniques d'alguns historiadors de l'època, tot fent-nos reflexionar sobre la visió dels àrabs de les Croades i sobre els contrastos entre Orient i Occident, deixant de banda la pròpia visió dels fets, i posant-nos al lloc de l'altre. Tres anys després, Maalouf se serveix de la mateixa estratègia en l'obra que obté un gran èxit a França, la qual és guardonada amb el Premi de l'Amistat Francoàrab, *Lleó l'Africà*; es tracta d'una biografia novel·lada d'Hassan el-Wazzan, un comerciant, diplomàtic i escriptor andalús, on el lector viu la caiguda de Granada des del punt de vista dels àrabs, l'exili i la necessitat de sobreposar-s'hi. És durant l'elaboració d'aquesta obra que l'autor dimiteix del seu càrrec en un diari per dedicar-se exclusivament a la literatura. Les dues obres que publica a continuació escenifiquen dos personatges de la història de l'Iran: *Samarcande* (1988) i *Les Jardins de la Lumière* (1991). El primer posa en escena el poeta persa Omar Khayyam (segles XI i XII) i el segon Mani, el filòsof i fundador del maniqueisme del segle III dC. Maalouf escriu *Les Jardins de la Lumière* gairebé alhora que *Le Premier Siècle après Béatrice*, publicat el 1992, el qual és una paràbola sobre la manipulació genètica, en què el lector fa que es qüestionari cap a quina direcció volem que ens porti el progrés científic, i s'adoni de l'abisme que separa l'evolució material i moral que ha viscut la nostra societat. Ara bé, malgrat les diferències aparents, tots dos llibres coincideixen a tenir com a protagonistes dos personatges que estan convençuts que el món es dirigeix cap a la perdició i que cada dia és una mica més difícil salvar-lo. Tanmateix, no podem parlar d'una visió pessimista, sinó de preocupació, d'una voluntat de generar debat i reflexió en els lectors.

L'any 1993, Amin Maalouf rep el Premi Goncourt, aquest esdeveniment és molt ben rebut al seu país: després de molts anys de guerres, el nom del seu país es pot associar a alguna cosa positiva, a la cultura. L'autor torna a la seva terra natal, lloc que no havia deixat d'estimar des de la distància. Metàfora d'aquest retorn és l'obra, publicada el 1996, *Les Échelles du Levant*, on l'heroi, Ossyane, torna al seu país d'origen després d'haver participat en la Resistència francesa; de fet, aquesta és la primera obra en què l'autor parla obertament de la guerra del Líban. A partir d'aquest moment, el Líban apareix també en obres com ara *Le Périple de Baldassare* (2000), en un dels seus llibrets d'òpera i en l'assaig sobre la identitat.

El 1997, l'autor rep la proposta d'un nou repte: l'òpera, que duu a terme amb una obra inspirada en la vida del trobador Jaufré Rudel, que es titularà posteriorment *L'Amour de Loin*. Després d'aquesta primera experiència, apareixen també els llibrets: *Adriana Mater*, *La Passion de Simone* i *La Passion d'Émilie*.

El 2004, Maalouf publica l'assaig *Origines*, en què exposa la seva visió d'una identitat individual, més enllà de nacions o de religions. L'última obra publicada per Amin Maalouf es titula *Le dérèglement du monde*, un extens assaig sobre l'esgotament de les civilitzacions, sobre el fet que, ideològicament, les posicions d'Orient i d'Occident són coherents, però que a la pràctica tots dos traeixen els propis valors, la qual cosa demostra la necessitat de la humanitat d'unir-se davant d'un desequilibri planetari i començar, així, un nou capítol de la Història.

Així, doncs, podem dir que l'obra d'aquest autor, tímid i solitari, s'interroga sobre les relacions polítiques i religioses entre Occident i Orient, però que va molt més enllà: posa de manifest la necessitat de conèixer la Història per derrocar antics prejudicis, de ser conscients de la diferència de punts de vista i de la urgència de reflexionar sobre el rumb que ha pres la nostra civilització, sobre qui som i on anem.

A més, de 2007 a 2008, Amin Maalouf va presidir un grup de reflexió sobre el multilingüisme, fruit del qual és l'informe titulat «Un défi salulaire», que tracta sobre la manera amb què la multiplicitat de les llengües podria consolidar Europa.

Les seves obres cada dia tenen més ressò; l'any 2010 és condecorat amb el Premi Príncep d'Astúries i el juny de 2011 és escollit per succeir l'antropòleg Claude Lévi-Strauss a l'Acadèmia Francesa, convertint-se, així, en el primer libanès que en forma part.